

Dva starší nepublikované nálezy pabourovců (*Lemonia* spp.) (Brahmaeidae, Lepidoptera) na česko-moravském pomezí

Two older unpublished records of *Lemonia* spp. (Brahmaeidae, Lepidoptera) from the Bohemian-Moravian borderland (Czech Republic)

JAN ROLEČEK

Ústav botaniky a zoologie, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita, Kotlářská 2, CZ-611 37, Brno, e-mail: honza.rolecek@centrum.cz; Botanický ústav AV ČR, v.v.i., Oddělení vegetační ekologie, Lidická 25/27, CZ-602 00, Brno

Publikováno on-line 14. 6. 2019

Abstract: Two finds of *Lemonia* spp. from the Bohemian-Moravian borderland are reported. *Lemonia dumi* was observed in October 2000 on an extensively managed meadow close to the village of Svinná near Česká Třebová (Eastern Bohemia). *Lemonia taraxaci* was found in August 2005 on an extensively managed pasture in Švařec National Nature Monument close to the village of Koroužné (Bohemian-Moravian Highlands). Both species are classified as endangered in the Czech red list and are declining due to grassland abandonment and management intensification. The habitat conditions of both sites are shortly described

Key-words: Brahmaeidae, Czech Republic, extensively-managed grasslands, faunistics, silkworm moths, threatened species

ÚVOD

Pabourovci (Brahmaeidae, dříve Lemoniidae) jsou nápadní, středně velcí, zavalití motýli. Součástí české fauny jsou dva druhy. Pabourovec jestřábníkový – *Lemonia dumi* (Linnaeus, 1761) je rozšířen od Pyrenejí po Ural a Malou Asii, severně po jižní Skandinávii. U nás se vyskytuje po řídku od nížin do hor, nejčastěji na zachovalých svahových i údolních suchých až mezofilních loukách a pastvinách (Macek et al. 2007, Spitzer et Beneš 2017). Dospělci mají denní aktivitu a pozdní fenologii: samci poletují až za slunných říjnových dnů a hledají sedící samice. Pabourovec pampeliškový – *Lemonia taraxaci* (Denis & Schiffermüller, 1775) je rozšířen od Francie přes střední a jižní Evropu po západní Sibiř. U nás se vyskytuje řídce roztroušeně, nejčastěji na zachovalých výslunných loukách a pastvinách; v Karpatech je častější a mimo Karpaty vzácnější než předchozí druh (Macek et al. 2007, Spitzer et Beneš 2017). Dospělci mají pozdně noční aktivitu, jsou krátkověcí a vyskytují se od poloviny srpna do září.

Většina známých populací obou druhů v posledních desetiletích zanikla, zejména v Čechách. V aktuálním červeném seznamu (Beneš et al. 2017) jsou druhy vedeny jako ohrožené (EN). Větší množství životaschopných populací se udržuje jen v moravských Karpatech. *L. dumi* je do určité míry přehlížen (na světlo téměř nepřilétá) a jeho výskyt na řadě lokalit byl poslední dobou potvrzen díky cílenému lákání samců na neoplozenou samici (Spitzer et Beneš 2017).

Na Vysočině a v přilehlých oblastech česko-moravského pomezí byly oba druhy historicky zaznamenány jen několikrát. *L. dumi* byl znám zejména z povodí Jihlavy a Oslavy, kde byl jeho výskyt v posledních letech ověřen (Šumpich 2017a). Nedávno byl zaznamenán i v NPR Švařec a PR Švařec II v údolí Svratky (Dvořák 2017), u Rájce-Jestřebí (J. Hrnčíř, Nálezová databáze ochrany přírody) a u Dlouhé

Loučky na Moravskotřebovsku (V. Hula, Nálezová databáze ochrany přírody). *L. taraxaci* je v kraji Vysočina považován za vymizelý druh (Beneš et al. 2017, Šumpich 2017b), přičemž historicky byl zaznamenán jen na několika lokalitách v povodí Jihlavy. V oblasti Českomoravského meziohří byl v posledních letech zaznamenán ojedinele u Dlouhé Loučky na Moravskotřebovsku (V. Hula, Nálezová databáze ochrany přírody).

V předkládaném příspěvku představuji dva starší nepublikované nahodilé nálezy *L. dumi* a *L. taraxaci* z oblasti česko-moravského pomezí a přináším stručnou charakteristiku vegetace jejich lokalit.

VÝSLEDKY A DISKUZE

L. dumi jsem našel v první polovině října roku 2000 (přesné datum jsem si nepoznamenal) na výslunné stráně nad obcí Svinná u České Třebové (přibližně 49°53'55"N, 16°23'14"E; k. ú. Zhoř, čtverec 6164a). Pozoroval jsem jednoho jedince, který za slunného poledne přeletěl nízko nad sečenou květnatou loukou. Nález jsem následně sdělil J. Benešovi, který mne vybídl k jeho publikování, ke kterému však dochází až nyní.

L. taraxaci jsem pozoroval 21. srpna 2005 v NPP Švařec u obce Koroužné (přibližně 49°31'32"N, 16°21'18"E; k.ú. Koroužné, čtverec 6464c) při společné botanické exkurzi s F. Lysákem. Jednu samici jsem našel při fotografování rostlin *Spiranthes spiralis* na výslunné stráně s roztroušenými jalovci. Nález jsem fotograficky zdokumentoval (obr. 1), ale druhovou příslušnost motýla jsem s jistotou neověřil a nález posléze zapomněl. K „znovuobjevení“ došlo až v roce 2018 při prohlížení starých fotografií. Determinace byla na základě fotografie ověřena J. Benešem.

Přestože obě nové lokality dělí více než 40 km a leží na opačných stranách historické česko-moravské hranice, mají

Obr. 1. Samice *Lemonia taraxaci* nalezená v r. 2005 v NPP Švařec.

Fig. 1. *Lemonia taraxaci* female found in Švařec National Nature Monument in 2005.

řadu podobných rysů. Výslunné stráně nad Svinnou byly v době nálezu *L. dumi* jedním z mála míst v širokém okolí, kde se zachovala tradiční pestrá podhorská krajina Českomoravského mezioří s mozaikou sečených svahových luk, políček, sadů a lesíků. Ke zdejší charakteristickým vegetačním typům patřily krátkostébelné acidofilní trávníky (svaz *Violion caninae*, asociace *Campanulo rotundifoliae-Dianthetum deltoidis*; Chytrý 2007), ve kterých se díky pravidelnému sečení udržovaly konkurenčně slabé druhy jako *Euphrasia rostkoviana*, *Sedum sexangulare* nebo *Thymus pulegioides*. Fauna bezobratlých zde, pokud je mi známo, podrobněji zkoumána nebyla. Porosty v NPP Švařec patří zčásti ke stejnému vegetačnímu typu, zčásti k suchým trávníkům (třída *Festuco-Brometea*) a mezofilním lemům (svaz *Trifolion medii*). Díky pravidelné pastvě ovcí mají zdejší porosty dodnes otevřenou strukturu a podporují konkurenčně slabé druhy rostlin (např. již uvedený *Spiranthes spiralis*). Zdejší fauna bezobratlých je dobře prozkoumaná a zahrnuje vzácné a vzhledem k poloze v nitru Českomoravské vrchoviny překvapivě teplomilné druhy a druhy typické pro suché podhorské pastviny (např. *Dorcadion pedestre*, *Messor muticus*, *Phengaris arion*, *Psophus stridulus* a *Sisyphus schaefferi*; Čech et al. 2002, Tichá 2005, Dvořák 2017). Druh *L. taraxaci* zde však přes podrobný mnohaletý lepidopterologický výzkum dosud zaznamenán nebyl (Dvořák 2017).

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Jiřímu Benešovi za ověření determinace pabourovce pampeliškového a informace o rozšíření obou druhů v České republice. Příprava příspěvku byla finančně podpořena prostředky na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (RVO 67985939).

LITERATURA

- BENEŠ J., KONVIČKA M. et ZAPLETAL M. (2017): Drepanoidea, Lasiocampoidea a Bombycoidea. – In: HEJDA R., FARKAČ J. et CHOBOT K. [eds], Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí, 191–193, Příroda, Praha.
- ČECH L., ŠUMPICH J. et ZABLOUDIL V. (2002): Jihlavsko. – In: MACKOVČIN P. et SEDLÁČEK M. [eds], Chráněná území ČR, svazek VII. AOPK ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 528 pp.
- DVOŘÁK I. (2017): Motýli národní přírodní památky Švařec. – Pobočka ČSO na Vysočině, Jihlava.
- CHYTRÝ M. [ed.] (2007): Vegetace České republiky 1. Travninná a keříčková vegetace. – Academia, Praha.
- MACEK J., DVOŘÁK J., TRAXLER L. et ČERVENKA V. (2007): Motýli a housenky střední Evropy. Noční motýli I. – Academia, Praha.
- SPITZER L. et BENEŠ J. (2017): Rozšíření pabourovce jestřábníkového (*Lemonia dumi*) a pabourovce pampeliškového (*Lemonia taraxaci*) (Lepidoptera: Brahmaeidae) na Valašsku. – Acta Carpathica Occidentalis, 8: 64–74.
- ŠUMPICH J. (2017a): *Lemonia dumi* (Linnaeus, 1761) – pabourovec jestřábníkový v Kraji Vysočina. – Pobočka ČSO na Vysočině, online: www.prirodavysoctiny.cz (19. 3. 2019).
- ŠUMPICH J. (2017b): *Lemonia taraxaci* (Denis & Schiffermüller, 1775) – pabourovec pampeliškový v Kraji Vysočina. – Pobočka ČSO na Vysočině, online: www.priroda-vysociny.cz (19. 3. 2019).
- TICHÁ K. (2005): Inventarizační průzkum mravenců (Hymenoptera: Formicidae) NPP Švařec. – Acta rerum naturalium, 1: 127–130.